

NÛK

HVAD DER I VORE DAGE HUSKES FRA GODTHÅBS FORTID

Tekst og tegninger af *Hans Lyngø*

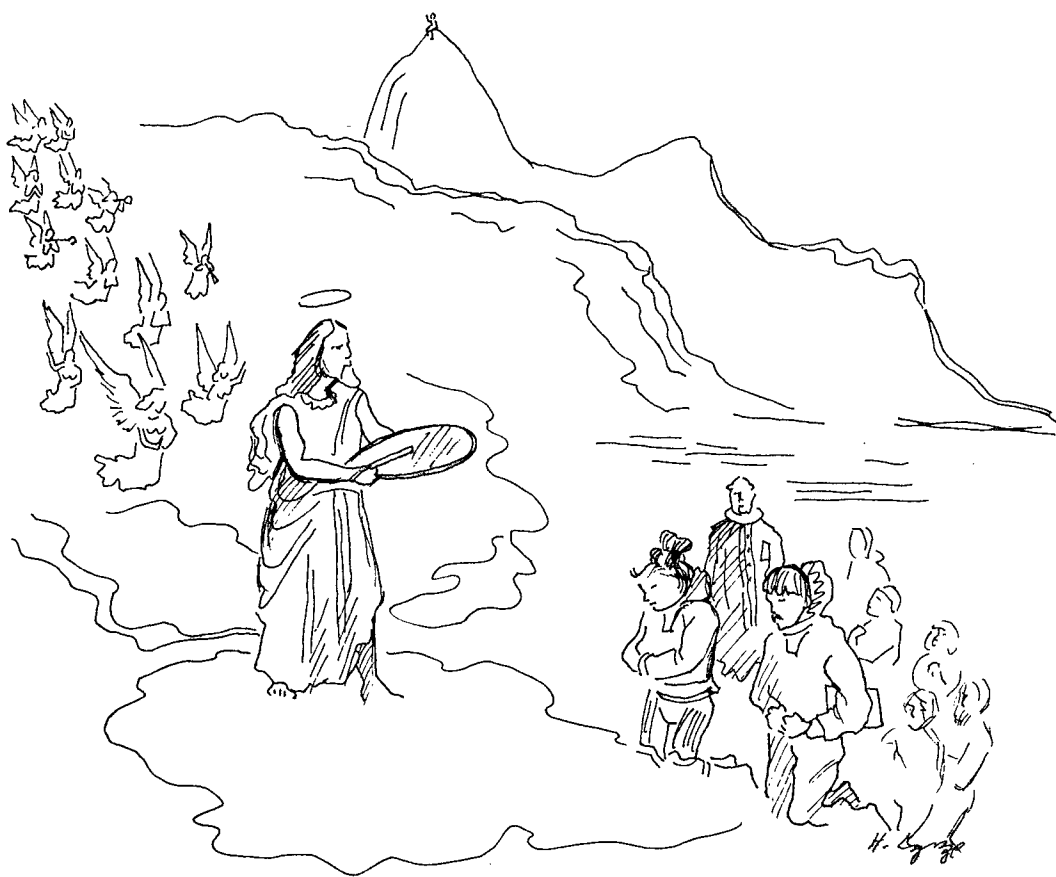
»Nûk nuáneqateqángilaq.
nûngmiûgama ajûngilaq.«
Der gives ingen sted på jorden,
der er så dejligt som Nûk.
Jeg priser den skæbne,
der har ladet mig blive født i Nûk.
H. Lyngø.

Det hedder „nûngmioq“, altså en, der er i Nûk. Med andre ord *er* jeg i Nûk skønt jeg for tiden bor i Danmark, og det finder jeg er et meget rammende udtryk, for sådan føler vi det altid.

Der står fra ens tidligste alder dybt indprentet i ens sjæl et overvældende indtryk af naturens storhed, et indtryk af skønhed, højde, vidde og storhed. Trods vejrligets ubønhørighed, nedbørets utrolige mængde og stormende perioders længde, forbliver det overvældende indtryk præget af ubeskrivelig skønhed, og det skyldes først og fremmest de karakteristiske fjældes tilstedeværelse. *K'uagssugssuaq* er tærskelen til højheden, mindende i sin placering foran de store om knæfald foran et alter. *Uvkusigssaq* har triumferende højde, og *Kingigtorsuaqs* top kigger ned på os fra uopnåeligheden. *Sermitsiaq* står i baggrunden som forbundsfælle på vagt. I de små forhold, vi levede under, klamrede vor sjæl i sin længsel efter storheden sig på disse symboler på storhed og kraft akkurat på samme måde, som vi klamrede os til sagnenes fortællinger om store bedrifter. Kun i midsommertid, hvor fjældene selv går ned til os ved hjælp af den skygge, de kaster i vandet, når tusmørket udvisker grænsen mellem klippe og hav, glemmer vi for en tid deres svimlende uopnåelighed og bliver eet med dem.

Nûk havde været boplads længe før kolonisationen. En gammel Nûkbo, som havde været der før kolonien blev oprettet, hed *Ulâjuk*. Han var en storfanger og en stolt mand, der stod med begge ben på jorden, i modsætning til sin store samtidige, åndemaneren *Imaneq*, som var en drømmer.

Missionen havde et godt øje til de to høvdinge, men de lod sig ikke uden videre overtale. Efterhånden som salmesyngningen tog til, blev de to mænd så forargede,

at de hver for sig tog land et stykke fra kolonien, Imaneq i norddistriktet ved *Pisugfik* og Ulåjuk i en lille vig under Uvkusigssaq. Hvad der især havde forarget de to mænd, var det samme, andre fornuftige mennesker bl. a. Nûks navnkundige eskimokvinde *Arnarsaq*, bebrejdede missionærerne alvorligt, nemlig at de tillod mænd at hænge med hovedet og give dem mad i stedet for at opmuntre dem til fangst. De to så tidligt umyndiggørelsen og det økonomiske forfald, der måtte blive følgen af bydannelsen.

Ulåjuk var magtesløs tilskuer, mens forfaldet for hver dag blev tydeligere, og han var mest tilbøjelig til at give denne nymodens lære, kristendommen, skylden, hvilket tydeligt fremgår af de velkendte ord, overleveringen har lagt på hans tunge: „Når de sølle døbte mennesker engang skal stedes for den store trommestrid for at høre

deres handlinger offentligt udråbt, vil jeg klatre op på Kingigtorssuaqs top og glæde mig over deres forsmædelighed over et bundt tørrede anmagssætter og en beholder med sæltran.“

Imaneq flyttede senere ind til kolonien, det blev fortalt, at han havde haft syner, som opfordrede til det. Den usædvanlige udtalelse skaffede Ulâjuk navn som kætter. Det gik så vidt, at da havet, som med årene åd ind i klitterne, vaskede hans grav bort, blev dette betragtet som himlens straf. Men ikke engang dette har kunnet berøve ham den glans, hvormed min barnefantasi havde omgivet hans navn. Uden at være i stand til at forme det i tanker havde jeg allerede dengang anet storheden ved hans stolte holdning.

Der var endnu før tyverne en del jord på en lille klippeø i kolonihavnen, som blev kaldt for et næs (Tranbrænderinæsset), fordi den tidligere havde været eet med fastlandet, og der skulle i begyndelsen af forrige århundrede have været en anelig grønklædt eng der, hvor der er hav nu, med en dam i midten, ved hvis bred et andepar hver sommer rugede iflg. Lars Møllers moder Kâlat.

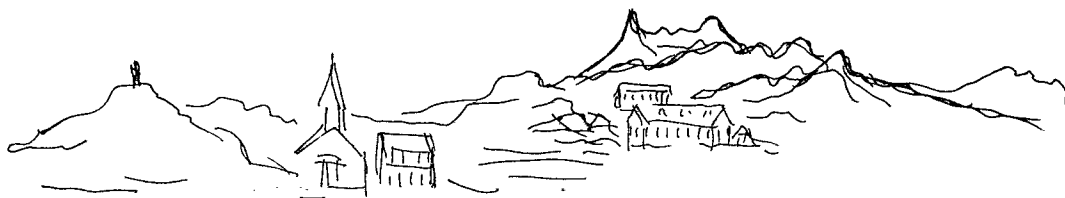
Rent bortset fra denne havets grådige gnaven i strandkanten ser landskabet i dag så nogenlunde ud, som det havde gjort for hundrede år siden, undtagen at iskalotterne på Sadelen og Hjortetakken i de senere år er svundet betydeligt.

Ved klippeøen *K'asigiánguit* (ynglested for spraglede sæler) 3 km nord for kolonien boede der i kolonisationens første tid en mand, hvis navn nu er glemt, men som siges at være grandonkel til ovennævnte Kâlat. Hans husruin findes stadig. Han var en af de allerførste eskimoer, der tjente under danskerne. For sine tjenester, hvad de nu egentlig var, modtog han tildelinger af skibskiks og saltet flæsk, som han transporterede hjem i en sæk, og som han efter hjemkomsten tømte over på husgangens top, for den fremmede mad havde de endnu dengang ikke fået smag for.

I nærheden af stedet ved *K'ernertúnguit*'s fod findes en gammel heltegrav, som var alle børns rædsel, da man troede den var i stand til at udstøde varselsskrig i tilfælde af pludselige vejrforandringer. Graven var af den slags, hvor der blev fundet mange interessante gamle ting. Desværre var der i tidens løb foregået så meget gravrøveri, at kun knoglerne er tilbage nu.

Til mine spørgsmål om, hvorfor gravene var tilsyneladende så tilfældigt placerede, oplyste de gamle, at det var skik og brug i gamle dage at begrave omkomne mennesker der, hvor de var faldet om. F. eks. skal en af gravene ved *Ilivínguit* (telegrafbakken) gemme resterne af en mand, der døde af at få maden i den gale hals. Jeg kan huske, at han af de gamle blev anset for meget usalig. Af og til blev vandringsmænd her skræmt af skrig, og der var blevet set flammende luer fra graven.

Omtrent midvejs til *Nôrdlît* (Ny Herrhut)¹ er der en lille nøgen klippe, der på grund af sin skrånende stilling kaldtes *K'apiarfiussâq* (garvebrættet). Her viste sig i

gamle dage en præst i kjole, som ville byde vejfarende et stykke nadverbrød til forfriskning. Den eneste måde at genne synet væk skulle være at lade vandet på stedet til fremsigelse af fadervor. Så meget havde præsterne skræmt disse enfoldige sjæle!

Og sikke mange grave der fandtes i Godthåb! De fandtes over alt. Her kan man næsten tage Fritjof Nansens pessimistiske udtalelse om Grønland bogstaveligt, da han erklærede: „Dette samfund sejler med lig i lasten.“

Som tegn på Nûks høje alder kan opfattes den forvitrede masse af menneskeknogler, der fandtes i området mellem kirken og det nuværende sygehus. Det var de gamle hedningegrave fra en tid, hvor ligene blev syet ind i skind. Længe efter at det meste af dem var blevet til muldjord, var der derfor ingen, der turde bygge hus her. Kâlê-ránguaq (omtales senere) var den, der som den første vovede forsøget, og dette blev af alle fulgt med interesse, fordi stedet var det bedste med henblik på de hyppige nordenstorme. Det virkede imod forventning udmærket, undtagen i tider med måne- eller solformørkelser, for da var det umuligt at sove om natten for det spektakel af jamrende og trommedansende menneskeflokk under gulvbrædderne. (Hvilken skam, at båndoptageren ikke var opfundet dengang!).

¹ Nôrdlît betyder: Dem, der bor i det yderste næs. Morsomt nok blev dette med tiden betegnelsen for alle tyskere, også i Tyskland.

Der var grave umiddelbart foran kirkeporten, og naturligvis tilhørte disse de højest ansete familier, fortrinsvis præster og inspektører. Efter at indhegningerne var forvitrede, havde man ladet dem forfalde. Gravstenene er dog synlige endnu med næsten ulæselige inskriptioner. En af dem skal være af en lille pige, datter af en inspektør, der var blevet begravet i en voksenstørrelse af en kiste, for at alt hendes legetøj og ejendele kunne puttes i samme, hvilket grønlænderne fandt usædvanligt, fordi den slags kun blev gjort med store høvdinge.

Godthåb-byens højtliggende, bakkede opland sænker sig ca. 2 km nordpå brat ned indtil nogle få meter over havet. Den kløft, det danner, kaldes af danske Djævelkløften, af grønlænderne *Akiortúnguaq* (Ekkofjeldet). Her er det, at Godthåbs grønlandske befolkning troede, den danske kolonimagt holdt forstærkningsmandskabet skjult! Ja, mangen en agtet borger havde med egne øjne set soldater køre i vogne, der var trukket af heste, på vej til butikken for at hente forsyninger i mørkets skjul.

Vi har altid været frygtsomme, og vi har mange fortællinger om mennesker, der døde af forskrækkelse. De kendetegnedes ved, at næseroden var sprængt og øjnene faldet ud af deres huler. Men mon frygten i dette specielle tilfælde ikke skyldtes den danske konges truselsbrev fra 1746? „Jeg Christian VI, dend stoere Herre over alle Calalerne og de bedste Cablunakker . . . jeg er bleven vreed . . . at sende mine stoere Skibe med de stoere Bøeser . . .“?

Forfatteren Hans Lynge, som med støtte fra Carlsbergfondet har gjort studier i Godthåb, indleder med ovenstående en serie artikler fra denne studierejse.